

СТВОРЕННЯ ТВОРЧОГО ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті окреслено сутність концепту “середовище”, проаналізовано наукові підходи до питання освітнього середовища, висвітлено філософські, педагогічні, психологічні та журналістські погляди на проблему підготовки майбутніх журналістів до професійно-творчої діяльності в спеціально створеному освітньому середовищі.

Ключові слова: журналіст, духовна взаємодія, освітнє середовище, педагогічні умови, професійна освіта, професійно-творча діяльність, самореалізація, саморозвиток, творча особистість, творчість.

Під впливом соціально-економічних перетворень в Україні на межі ХХ–ХХІ ст. вектор журналістської освіти спрямувався на пошук нових методів підготовки студентів-журналістів до професійно-творчої діяльності та на створення психолого-педагогічних умов навчання майбутніх працівників ЗМІ нового тисячоліття. Професійна творча самореалізація студентів-журналістів, їхнє безперервне особистісне самовдосконалення, соціальна активність безпосередньо залежать від якості журналістської освіти.

Сучасні реалії глобалізаційного інформаційного простору вимагають компетентних, творчих, конкурентоспроможних, комунікабельних працівників засобів масової інформації, із журналістським відчуттям дійсності й особливим професійним світоглядом, інноваційним мисленням (глибоким, планетарним, творчим), філософським поглядом на явища та події життя, сильною харизмою, стійкою громадянською позицією, високою професійною культурою й духовністю – журналістів чесних, ерудованих, толерантних, гуманних, щирих, допитливих, спритних, кмітливих, фізично витривалих. Журналіст має бути “і професіоналом, і високоосвіченою людиною, справжнім представником інформаційної еліти” [12, с. 13].

Процес підготовки випускника-журналіста передбачає педагогізацію й гуманізацію професійної підготовки; створення творчо спрямованого, педагогічно комфортного освітнього середовища, максимально наближеного до журналістського; забезпечення творчої співпраці та духовної взаємодії студентів і викладачів на діалогічних засадах; конструювання журналістських ситуацій для активізації творчого потенціалу, самостійності, самовдосконалення, самовираження й самореалізації, духовного пошуку, творчого мислення, конкурентоспроможності; використання інноваційних технологій (індивідуально-творчого навчання); організацію творчої проектної діяльності студентів; варіативність загальножурналістської підготовки з орієнтацією на індивідуально-творчий розвиток особистості.

Актуальність статті зумовлена необхідністю розробки теоретичних положень про максимально ефективне й педагогічно комфортне освітньо-журналістське сере-

довище для підготовки майбутніх журналістів до професійно-творчої діяльності в процесі навчання.

Теоретична значущість і недостатня розробленість питання визначили тему статті, *мета* якої – окреслити сутність концепту “середовище”, проаналізувати наукові підходи до питання освітнього середовища, висвітлити філософські, педагогічні, психологічні та журналістські погляди на проблему підготовки майбутніх журналістів до творчо-професійної діяльності в спеціально створеному освітньому середовищі.

Проблеми підготовки фахівців до професійної діяльності вивчали й продовжують вивчати багато вітчизняних та зарубіжних дослідників (Н. Абашкіна, В. Биков, Г. Васянович, П. Воловик, Р. Гуревич, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Я. Камінецький, О. Коваленко, Н. Ничкало, Т. Нейлор, Л. Пуховська, Л. Романишина, В. Сидоренко, С. Сисоєва, М. Сметанський, А. Сущенко, Л. Сущенко, Т. Сущенко, І. Хейстер, П. Яковишин, Т. Яценко та ін.).

Питання професійно-творчого саморозвитку майбутніх фахівців висвітлені в наукових розвідках таких учених, як: В. Андреев, Н. Бітянова, Д. Бого-явленська, Л. Виготський, К. Гольдштейн, Г. Горченко, Н. Григор’єва, Т. Гринінг, А. Деркач, В. Зазикін, І. Зайцева, П. Кравчук, Л. Лазарева, О. Лапицький, Є. Лукіна, О. Лук, Л. Макарова, С. Максименко, А. Маслоу, Л. Мільто, В. Мухіна, Г. Олпорт, О. Пехота, Я. Пономарьов, К. Роджерс, Є. Сьютіч, Є. Федотова, Ю. Фокін, В. Фрицюк, І. Ширшова та ін.

Проблеми освітнього середовища, визначення його сутності та структури порушувалися в наукових працях В. Петровського, В. Слободчикова, А. Хуторського, В. Ясвіна та ін. До питання освітньої ролі середовища зверталися Г. Васильєв, Б. Бім-Бад, Ю. Мануйлов, М. Соколовський, Л. Новикова та ін.; особливості проектування освітнього середовища досліджували Н. Боритко, Б. Корнетов, Н. Крилова, П. Лернер, М. Лях, Л. Медведєв, К. Приходченко, В. Ясвін.

Наукові погляди на визначення змісту журналістської підготовки студентів розглянуті в працях Ю. Андреевої, Є. Блажнова, Р. Бухарцева, В. Ворошилова, В. Горохова, О. Дорошук, Я. Засурського, В. Здоровеги, А. Казанського, М. Кіма, В. Козлова, Г. Колосова, С. Корконосенка, В. Кузіна, Г. Лазутіної, А. Марачевої, К. Маркелова, І. Михайлина, А. Москаленка, М. Ненашева, В. Олешка, В. Пельта, Є. Проніної, Є. Прохорова, В. Різуна, О. Самарцева, Л. Світлич, В. Учонової, І. Чемерис, В. Шкляра, М. Шкондіна та ін.

Головною метою розвитку освіти України визнано створення умов для особистісного розвитку й творчої самореалізації кожного громадянина України, формування покоління, здатного навчатися протягом життя, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства: сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентоспроможної й процвітаючої держави [13, с. 232].

Наразі актуалізуються завдання створення умов для творчого самовиявлення кожного громадянина (що підкреслюється й у Національній доктрині розвитку освіти та Державній національній програмі “Освіта. Україна XXI століття” [13]).

Попередній аналіз проблеми формування й розвитку творчої особистості майбутнього журналіста в процесі професійної підготовки свідчить, що поза увагою залишаються сфери професійно-творчої самореалізації, результатом чого

є недосконалою професійною підготовкою, оскільки студент не може творчо виявити необхідні для своєї майбутньої журналістської діяльності професійні та особистісні властивості й риси у виробничих ситуаціях. Створення освітнього середовища для формування творчої особистості майбутнього журналіста не було предметом спеціальних досліджень.

Середовище – “сукупність людей, зв’язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів і т. ін.” [3], “сукупність умов, які оточують людину і взаємодіють з нею як з організмом і особистістю” [17, с. 556]. У довідковій літературі, словниках, в енциклопедичних виданнях з педагогіки наразі відсутнє тлумачення поняття “освітнє середовище”, що свідчить про те, що воно ще не набуло статусу педагогічної категорії, але цей термін досить поширений у наукових розвідках сучасних учених.

У науковому світі існують різні погляди на дефініцію освітнього середовища: дослідниця Г. Полякова вважає освітнє середовище підсистемою соціокультурного середовища – “на глобальному, регіональному та локальному рівнях” [14, с. 84]; російський учений В. Ясвін називає освітнім середовищем систему впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, наявних у соціальному й просторово-предметному оточенні [28].

Комфортне освітнє середовище в площині психолого-педагогічних розвідок тлумачиться як зручна обстановка, сприятливі умови для розвитку й формування особистості. Так, Т. Лошакова трактує поняття комфортного середовища як сукупність умов, які визначають сприятливий клімат для актуалізації потенціалу всіх учасників освітнього процесу [11].

Освітнє середовище, як стверджує О. Гаркович, характеризується призначенням, метою, змістом, принципами реалізації, завданнями, методами, засобами та формами, функціями дії і взаємодії. Це – відносно стійка сукупність функціонально пов’язаних і впорядкованих елементів (компонентів) діяльності її суб’єктів, що взаємодіють між собою для досягнення певних результатів навчання, фізичного виховання та розвитку людської індивідуальності й особистості [4].

Дослідниця інноваційних технологій у педагогіці Г. Полякова зауважує, що “підготовка висококваліфікованого фахівця здійснюється в освітньому середовищі ВНЗ, яке має свою структуру, характеристики, особливості і безпосередньо та опосередковано впливає на становлення майбутнього фахівця, формування його професійної компетентності” [14, с. 78]. Вказуючи на безпосередній вплив освітнього середовища на формування професійної компетентності, дослідниця визначає його складники (компоненти):

– суб’єктний (для розвитку пізнавальних процесів і навичок, засвоєння соціального досвіду необхідні: наявність суб’єктів, які його мають і передають за допомогою взаємодії, певних засобів, технологій і предметно-просторових умов);

– соціальний (формування та розвиток професійних умінь, навичок, компетенцій на рівні репродукції, відтворення), продуктивної дії й творчого застосування неможливе без практичної діяльності (за допомогою інших, самостійного пошуку, удосконалення відомих дій, операцій, створення умов);

– просторово-предметний (формування й розвиток спілкування та дії неможливі без досвіду комунікаційних процесів з іншими суб’єктами, опанування ефективних технологій у певних умовах);

– формування якостей особистості здійснюється в культурному середовищі, яке має загальні та локальні цінності, традиції, ідеали, моделі поведінки, вимоги; “особистість виховує особистість” [14, с. 85].

Процес підготовки майбутніх журналістів до професійно-творчої діяльності тісно взаємопов’язаний з освітнім середовищем, яке “у цілому та кожен з його компонентів окремо впливають на формування професійної компетентності фахівця” [14, с. 86], яка, у свою чергу, потребує розвитку освітнього середовища, оскільки “кожен його суб’єкт змінюється сам, змінює ситуацію навколо себе, наповнює освітнє середовище новими знаннями, досвідом, способами діяльності, формує нові потреби” [14, с. 86]. Загалом, на думку Г. Полякової, освітнє середовище є “відкритою, складною, інтегративною, динамічною системою” [14, с. 86].

Український учений А. Білинський, аналізуючи термін “освітнє середовище”, називає його багатоаспектним поняттям і наголошує на тому, що його слід розглядати не лише як “різноманітну полікультурну освітню систему, індивідуальну для кожного суб’єкта навчання, а й умову для побудови власного “Я”, що забезпечує створення підґрунтя для актуалізації внутрішнього світу особистості, її якісного саморозвитку й самореалізації” [11, с. 19].

Погоджуємося з думкою В. Слободчикова про те, що середовище починається там, “де відбувається зустріч того, хто утворює, з утворюваним, де вони разом починають її проектувати й будувати і де між окремими суб’єктами освіти починають вибудовуватися певні зв’язки та відносини” [18]. Особливо цінною в цьому контексті, на наше переконання, є наукова позиція української дослідниці Т. Сущенко, яка наголошує на необхідності “спільного розуміння найважливішої категорії “професіоналізм” у довгостроковій перспективі. Адже без цього освітнє середовище вищих навчальних закладів залишається надто консервативним” [24, с. 365].

Російський учений О. Качалов визначає педагогічно комфортне середовище як педагогічну реальність, яка містить спеціально організовані умови для сприятливого проходження формування творчої індивідуальності студентів, а також можливості для їх самореалізації, при цьому відносини між учасниками освітнього процесу набувають характеру взаємного спілкування, співтворчості. Дослідник виділяє структурні компоненти педагогічно комфортного середовища, що забезпечують його ефективність і результативність: створення творчої доброзичливої атмосфери, організацію індивідуальної ситуації успіху, сприяння самореалізації студентів [8].

Освітнє середовище майбутніх журналістів, на нашу думку, неодмінно має бути творчим. На думку дослідниці педагогічних основ формування творчого освітньо-виховного середовища в загальноосвітніх навчальних закладах гуманітарного профілю К. Приходченко, “творче освітньо-виховне середовище – це таке оточення особистості, в якому гармонізується стан людини, нейтралізуються наслідки стресу, розвиваються творчі здібності, здійснюється оздоровчий вплив на весь організм; взаємовідносини із соціальним оточенням спрямовуються у конструктивне русло; полегшуються контакти з власною сутністю, з внутрішнім “я”; зростають виявлення цілеспрямованої творчої активності, включення до процесу творчої імпровізації” [16, с. 44–45]. К. Приходченко розглядає “творче освітньо-виховне середовище як інноваційно-комунікаційну систему” [15, с. 18], стверджуючи, що “творче освітньо-виховне середовище має такі ха-

рактерні риси, як культуроцентричність, аксіологічність, поліваріантність, діалогічність, емоційність, плюралістичність, толерантність, екзистенційність, ноументальність. Воно в будь-якому випадку повинно бути навчаючим, розвиваючим, виховуючим, інформативним, екологічним, естетичним, діалогічним, гуманістичним, надихаючим” [16, с. 46].

Як зазначає дослідниця, творче освітньо-виховне середовище “служить фундаментом школи життєвої самотворчості як закладу, що формує життєву компетентність, інтелект, досвід, креативність і критичність мислення, формує відповідальність як регламентацію поведінки і метакогнітивної діяльності через метапізнання, метамислення, метапам’ять, способи і стратегії переосмислення життєдіяльності як життєвої самотворчості” [16, с. 44–45].

На наш погляд, журналістське освітнє середовище повинно настільки наближатися до професійного, щоб кожен студент під час навчання міг усвідомити, що журналістська діяльність – це творча діяльність, оскільки вона “виявляється не набором певних особистісних рис і навичок, розбавлених прагненнями та бажаннями. Ця діяльність – цілісний, специфічний спосіб життя, що органічно складає й наповнює все єство. Системна цілісність особистості журналіста підпорядкована безкінечній творчій діяльності, спрямованій через відображення дійсності на її зміну формуванням переконань сучасників...” [27, с. 312]. Виробити в собі здібність завжди бути готовим до праці, за словами С. Сірополка, одна з важливих властивостей справжнього журналіста [8, с. 145].

Український дослідник А. Білинський виокремлює “креативне інформаційно-освітнє середовище”, яке, на його думку, “має не лише сприяти розвиткові вихідного творчого потенціалу, а й (а це, на нашу думку, найголовніше) стимулювати потребу в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, сформувавши у людини об’єктивну самооцінку. Основними вимогами до креативного інформаційно-освітнього середовища є високий ступінь проблемності й активності освітньої діяльності, безперервність і наступність процесу навчання” [1, с. 20].

На думку науковця, “чим більше і повніше особистість використовує можливості середовища, тим успішніше відбувається її вільний і активний саморозвиток: людина одночасно є продуктом і творцем свого середовища, що дає їй фізичну основу для життя й уможливорює інтелектуальний, моральний, суспільний і духовний розвиток” [1, с. 18].

Російський учений К. Кречетников розглядає “освітнє середовище” як “систему впливів й умов формування особистості за заданим зразком” [10, с. 18]. Такої самої думки дотримується й А. Білинський: “Кожна людина об’єктивно потребує створення умов, що сприяють інтелектуальному і творчому зростанню. Нині таким умовам відповідає креативне освітнє середовище, що забезпечує максимальний рівень індивідуалізації за рахунок широкого використання ІТ. Таке середовище надає кожному суб’єкту навчання можливість (самостійного чи у взаємодії з педагогом, що виступає в ролі старшого товариша, партнера, порадника) формування індивідуалізованої освітньої траєкторії” [1, с. 19].

Створення професійно-креативного навчально-виховного середовища у ВНЗ впливає на мотивацію навчання студентів, залучає їх до різноманітних видів самостійної роботи, унаслідок чого підвищується рівень знань, умінь, навичок майбутніх спеціалістів, набувається досвід творчої діяльності, формується ціннісне ставлення до професійної діяльності, а отже, підвищується якість освіти. Перед журналістською освітою сьогодні постають завдання: сформувати

творчу особистість майбутнього журналіста; навчити розуміти “живу, динамічну сучасність”, бачити “сьогоднішнє життя в історичній перспективі”, “виховати завтрашніх журналістів самостійними [12, с. 29]; створити таку систему для творчої самореалізації студента, яка зможе, “з одного боку, надати кожній людині повну свободу, а з іншого – зробити так, щоб вона бажала робити те, що необхідне суспільству” [7, с. 9].

Це вимагає створення психолого-педагогічних умов, таких як: орієнтація на індивідуально-творчий розвиток особистості; реалізація особистісного й діяльнісного підходів до формування професійної компетентності та готовності до професійно-творчої діяльності майбутніх журналістів; цілеспрямована внутрішньовузівська підготовка викладачів до формування професійно-творчої компетентності студентів; створення спеціального педагогічно комфортного (максимально наближеного до професійного) журналістського середовища для постійного розвитку особистості; професійно-адаптивна спрямованість на готовність майбутнього журналіста до соціальної відповідальності; конструювання журналістських ситуацій, спрямованих на розвиток творчого мислення та комунікативних здібностей; цілеспрямоване використання засобів масової комунікації; участь студентів у роботі шкіл молодого журналіста (для майбутніх абітурієнтів) і в теле- й радіопередачах на міських та обласних теле- і радіоканалах; активізація творчої активності студентів; включення студентів в “імпровізоване поле діяльності”; моделювання індивідуальної ситуації успіху, сприяння самореалізації студентів; створення розгалуженої системи стимулювання професійно-творчого самовиявлення майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки; забезпечення тісного взаємозв'язку вищої школи з професійним журналістським середовищем і, що, на нашу думку, є особливо значущим у підготовці майбутніх журналістів до професійно-творчої діяльності, це забезпечення духовної взаємодії та творчої співпраці студентів і викладачів на засадах рівноправного конструктивного діалогу.

Взаємне духовне збагачення „як основна клітинка сучасного педагогічного процесу передбачає: чуйне ставлення до юнацьких переживань, прагнення до згоди й зближення зі студентом. Це вміння викладача запропонувати таку форму навчання, яка захоплює, дивує та вражає, яка стимулює розкриття його самобутності в кращому самовиявленні. Це вихід із простору вимушеного спілкування й поетапний розвиток духовного потенціалу. Це, нарешті, піднесення особистості, підвищення її особистісного статусу” [23, с. 40].

Основним завданням педагогіки сьогодення є формування творчої працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря та розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, забезпечення умов їх самореалізації [6] у спеціально створеному творчо спрямованому, педагогічно комфортному освітньому середовищі із забезпеченням духовної взаємодії та творчої співпраці студента й викладача. Т. Сущенко розглядає образ сучасного творчого викладача як “найвищий ступінь його позитивного професійного впливу на професійну підготовку сучасного студента, що включає в себе генеральну сукупність його характерних рис і особливостей, систему прагнень, очікувань, прогнозів, цінностей” [22, с. 13].

Професійна освіта – це не тільки підготовка студентів до професійного життя, а й саме життя. Підготовка майбутніх журналістів у сучасних умовах повинна мати творчий характер і бути спрямованою на успішну професійну само-

реалізацію кожного учасника педагогічного процесу, а оволодіння стандартом освіти – це лише умова життєвого та професійного самовизначення студентів. “Підготовка журналіста – це тривалий процес формування його як особистості, а не тільки фахівця, який володіє технікою впливу на громадську думку” [20, с. 60]. На наше переконання, формування саме творчої особистості з неповторною журналістською індивідуальністю.

Дослідник І. Драч пропонує так диференціювати основні риси творчої особистості:

- творчі здібності (уява, пам’ять, нестандартне мислення, фантазія, інтуїція);
- характерологічні особливості (активність, ініціативність, упевненість, наполегливість, працездатність, комунікативність, самостійність) [5, с. 42].

Ефективність функціонування системи професійної підготовки майбутнього журналіста, на нашу думку, забезпечується:

1) упровадженням узагальненої динамічної експериментально-дослідної моделі формування творчої особистості майбутнього журналіста та узгодженням її зі структурно-функціональною моделлю зазначеної системи;

2) реалізацією педагогічних принципів: інтеграції та індивідуалізації творчих інтересів студентів, рольової участі студентів-журналістів у навчанні; принципу саморозвитку й самотворення студента як творчої індивідуальності; принципу співтворчості студента-журналіста та педагога-майстра;

3) інтеграцією педагогічної системи формування творчої особистості майбутнього журналіста з професійно-творчою системою їх майбутньої діяльності;

4) реалізацією сукупності таких педагогічних умов:

- організація педагогічно комфортного журналістського середовища для професійної підготовки майбутніх журналістів упродовж усього курсу навчання;
- створення творчого освітнього простору, що забезпечує розвиток творчого потенціалу майбутнього журналіста;
- творча співпраця та духовна взаємодія студентів і викладачів;
- активізація процесів самопізнання, самооцінки, саморозвитку, самокорекції, максимальної самореалізації;
- поєднання індивідуальної та колективної форм навчальної діяльності студентів;
- самоорганізація творчої самостійності майбутніх журналістів;
- конструювання журналістських ситуацій, що стимулюють творче мислення, саморозвиток культури діалогу, творчий підхід до вирішення професійних завдань;
- встановлення гуманістичних міжособистісних стосунків на діалогічних засадах як базової основи розвитку творчого потенціалу;
- використання інноваційних технологій, зокрема індивідуально-творчого навчання, що передбачає вивчення індивідуальних професійно значущих здібностей студентів і їх подальший творчий розвиток у процесі навчання;
- включення студентів до творчої проектної діяльності через створення творчого проекту, його оформлення й публічного захисту;
- забезпечення взаємозв’язку вищої школи з професійним середовищем, посилення професійно-творчої спрямованості навчання;
- варіативність загальножурналістської підготовки з пріоритетною орієнтацією на індивідуально-творчий розвиток особистості та її творчого потенціалу, на індивідуальні здібності майбутнього журналіста;

– усвідомлення майбутніми журналістами на рівні переконань необхідності прояву своєї творчої особистості в процесі журналістської педагогічної практики, виконання соціальних ролей і професійних функцій.

Засоби розвитку творчих здібностей студента впливають з необхідних для цього умов:

- наявність інтенсивної пошукової інформації;
- достатній рівень освіти та інтелекту;
- розвиток пізнавальної активності;
- зниження регламентованості поведінки студентів у навчальному процесі;
- розвиток самостійності;
- поступове усунення зразків регламентованої діяльності;
- наявність зразків творчої поведінки;
- створення творчого середовища, психологічно сприятливого для творчості;
- соціальна підтримка творчої поведінки [19, с. 149].

Виходячи з вищезазначених умов, Л. Столяренко пропонує використовувати такі засоби розвитку творчих здібностей студента:

- формування інтересу до матеріалу, що вивчається, мотивація навчальної діяльності;
- діяльність за заданим зразком при системному підході до навчального матеріалу; розв'язування задач, вирішення завдань конвергентного типу;
- поширення використання активних методів навчання, перехід до дидактичних технологій продуктивного типу;
- введення навчальних предметів, їх модулів за обранням, право обирати навчальні завдання та формувати їх для себе; перехід від організації до управління навчальним процесом;
- завдання на перенесення знань у нову ситуацію, на розробку нових алгоритмів діяльності, перехід до задач та завдань конвергентного типу;
- демонстрація творчої поведінки педагогами та студентами, педагогічна й технічна творчість;
- організація семінарів, дискусій, конференцій; введення групових методів роботи;
- заохочення, премії, дипломи, нагороди за творчість [19, с. 149].

Розвиток творчої особистості майбутнього журналіста зумовлюється, насамперед, системою професійної підготовки, функціонування якої спрямовано на формування якостей, потрібних для успішного виконання відповідних професійних функцій. На початкових етапах професійного становлення передбачає спрямоване формування, а на наступних – удосконалення його знань, умінь, навичок, особистісних і функціональних якостей, професійних компетенцій.

Як свідчать спостереження, сучасний рівень журналістської освіти у ВНЗ під впливом новітніх інформаційних та інструментальних технологій здебільшого не забезпечує формування й розвитку творчої особистості майбутнього журналіста. Об'єктивними факторами, що стримують цей процес, є:

- недостатня вивченість наукового статусу категорії “творча особистість майбутнього журналіста” в педагогічній науці;
- відсутність педагогізації професійної підготовки журналістів;
- недостатня увага до процесу формування та розвитку творчої особистості студента в документах про вищу школу в Україні;

– відсутність у педагогіці журналістики системи наукових поглядів на створення педагогічних умов, пошук шляхів та способів формування творчої особистості майбутнього журналіста тощо.

За словами В. Кременя, здатність сприймати зміни і творити їх – це найважливіша характеристика способу життя людини в ХХІ ст. Маємо готувати людину, здатну до сприйняття і творення змін, аби вона відчула, зрозуміла, сприйняла і сприяла інноваційності суспільства [9].

Забезпечити інноваційні перетворення в організації сучасної системи журналістики як масово-інформаційного виробництва може фахівець, що здатний до перебудови систем пізнання, має гнучкість і креативність мислення, позиціонує себе як творча особистість. “Вагомі й швидкі успіхи досягаються там, де викладачі ВНЗ беруть на озброєння нові педагогічні технології високоякісної професійної освіти, спираючись на які вони мають змогу успішно готувати студентів до продуктивної кваліфікованої праці, гарантуючи та програмуючи її якість, відповідальність випускників за раціональність соціально значущих нововведень” [21, с. 457].

Як стверджує Г. Полякова, “управління розвитком освітнього середовища має здійснюватись у напрямках його насичення, диверсифікації, створення умов для можливості побудови індивідуальної траєкторії формування особистості фахівця, його самовизначення, самореалізації, задоволення освітніх і особистісних потреб” [14, с. 86].

Нам імпонує думка К. Приходченко про те, що, “удосконалюючи навчальний процес, використовуючи різні розвивальні форми роботи, прагнемо до формування особистості, здатної до творчого процесу в цілому, до життєвої самотворчості зокрема. Цим самим сприяємо вихованню людини-оптиміста, людини-життєлюбця, людини-творця” [16, с. 46], що особливо актуально сьогодні.

Висновки. Отже, освітнє середовище, максимально наближене до професійно-журналістського, на нашу думку, є сукупністю сприятливих психолого-педагогічних умов для формування й розвитку творчої, вільної, високодуховної особистості майбутнього журналіста, здатного до творчого саморозвитку та самовдосконалення на перспективу, адже, за словами А. Москаленка, “університетська освіта – це ключ до дверей оволодіння журналістською професією. А далі – самоосвіта протягом усього творчого життя” [12, с. 14].

Орієнтація індивідуалізації навчання на творчий саморозвиток і самотворення забезпечує динаміку основних складників системи підготовки майбутніх журналістів. Це дає змогу адаптувати загальну теоретичну й професійну підготовку працівників ЗМІ до майбутньої професійно-творчої діяльності та до активної участі в розробці перспективних напрямів розвитку журналістики як масово-інформаційної галузі. Адже наразі українське суспільство потребує таких представників „четвертої влади”, які є творчими особистостями, з високим рівнем професійної компетентності, журналістської й загальної (у тому числі внутрішньої) культури, з багатством духовних цінностей, зі свіжими, неординарними підходами до актуальних проблем сьогодення та здатністю творчо й оперативно реагувати на зміни в усіх сферах життя.

Список використаної літератури

1. Білинський А.М. Творче освітньо-інформаційне середовище як чинник розвитку особистості вчителя / А.М. Білинський // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка / гол.

- ред. Г. Терещук ; редкол.: Л. Вознюк, В. Кравець, В. Мадзігон та ін. – Тернопіль, 2012. – № 2. – С. 15–21.
2. Бочковський І. Українська журналістика на тлі доби... / І. Бочковський, С. Сірополко. – Мюнхен, 1993. – 204 с.
3. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т.В. Ковальова ; худож.-оформлювач Б.П. Бублик. – Х. : Фоліо, 2005. – 767 с.
4. Гаркович О. Освітнє середовище як система / О. Гаркович // Наукові записки. Сер.: Педагогічні науки. – Кіровоград : ВВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. – Ч. 1. – С. 36–40.
5. Драч І.І. Розвиток творчих здібностей студентів – важлива складова підготовки майбутніх фахівців / І.І. Драч // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки України ; Наук.-метод. центр вищої освіти. – К., 2000. – Вип. 28. – С. 83–90.
6. Згуровський М.З. Дослідницькі університети як центри інноваційного розвитку країни / М.З. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2011. – № 2 (22–28 січня).
7. Зязюн І.А. Педагогіка добра і реалії : наук.-метод. посіб. / І.А. Зязюн. – К. : МАУП, 2000. – 312 с.
8. Качалов А.В. Педагогические условия формирования творческой самостоятельности студентов педвуза / А.В. Качалов // Известия Уральского государственного университета. – 2009. – № 1/2 (62). – С. 212–217.
9. Кремень В. Освіта і наука України: шляхи модернізації: факти, роздуми, перспективи / В. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
10. Кречетников К.Г. Проектирование образовательной среды в вузе / К.Г. Кречетников. – М. : Госкоорцентр, 2003. – 296 с.
11. Лошакова Т.Ф. Педагогическое управление процессом создания комфортной среды в образовательном учреждении : монография / Т.Ф. Лошакова. – Екатеринбург, 2001. – 416 с.
12. Москаленко А. Теорія журналістики : навч. посіб. / А. Москаленко. – К. : ЕксОб, 2002. – 334 с.
13. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті / Вища освіта в Україні: Норматив.-прав. регулювання / за заг. ред. А.П. Зайця, В.С. Журавського. – К. : Форум, 2003.
14. Полякова Г. Вплив освітнього середовища ВНЗ на формування професійної компетентності фахівців / Г. Полякова // Вища школа. – 2010. – № 10. – С. 78–87.
15. Приходченко К.І. Підхід до організації навчально-виховного процесу з погляду середовища: теоретичний аспект / К.І. Приходченко // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 3 (72). – С. 17–31.
16. Приходченко К. Формування особистісних якостей навчаючих у творчому освітньо-виховному середовищі навчального закладу / К. Приходченко // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2011. – № 1 (8). – С. 42–46.
17. Рапацевич Е.С. Золотая книга педагога / Е.С. Рапацевич ; под общ. ред. А.П. Астахова. – Минск : Современная школа, 2010. – 720 с.
18. Слободчиков В.И. Образовательная среда: реализация целей образования в пространстве культуры / В.И. Слободчиков // Новые ценности образования: культурные модели школы. – М., 1997. – Вып. 7. – С. 177–185.
19. Столяренко Л.Д. Психология и педагогика в вопросах и ответах / Л.Д. Столяренко, С.И. Самыгин. – Ростов н/Д. : Феникс, 1999. – 576 с.
20. Супрун Л. Соціально-психологічний і ментальний портрет журналіста / Л. Супрун // Журналістика. – 2009. – Вип. 8 (33). – С. 59–68.
21. Сущенко Т.І. Концептуальні засади оновлення й модернізації системи підготовки та підвищення кваліфікації викладачів вищої школи / Т.І. Сущенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 21 (74). – С. 410–420.

22. Сущенко Т.І. Магістерський педагогічний процес підготовки викладчів як зразок майбутньої професійної діяльності / Т.І. Сущенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 24 (77). – С. 457–464.

23. Сущенко Т.І. Особенности педагогического процесса высшей школы в эпоху приоритета личности / Т.И. Сущенко // Научный поиск в воспитании: парадигмы, стратегия, практика : III Международная научно-практическая конференция, 24–25 марта 2011 г. : сб. док. и тез. выступ. / авт.-сост. В.П. Сергеева, Н.В. Чернышева, Н.Н. Рудь, А.А. Белов. – М. : МГПИ АПКиППРО, 2011. – С. 37–40.

24. Сущенко Т.І. Педагогізація управління професійною підготовкою викладчів як зразок майбутньої професійної діяльності / Т.І. Сущенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2012. – Вип. 24 (77). – С. 457–464.

25. Хуторской А.В. Практикум по дидактике и современным методикам обучения / А.В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2004.

26. Хуторской А.В. Современная дидактика : учебник для вузов / А.В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

27. Шаповал Ю.Г. Мистецтво журналізму : монографія / Ю.Г. Шаповал. – Л., 2007. – 320 с.

28. Ясвин В.А. образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 366 с.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2012.

Дяченко М.Д. Создание творческой журналистской образовательной среды как условие подготовки будущих журналистов к профессионально-творческой деятельности

В статье обозначена сущность концепта “среда”, проанализированы научные подходы к вопросу образовательной среды, рассмотрены философские, педагогические, психологические и журналистские взгляды на проблему подготовки будущих журналистов к профессионально-творческой деятельности в специально созданной образовательной среде.

Ключевые слова: журналист, духовное взаимодействие, образовательная среда, педагогические условия, профессиональное образование, профессионально-творческая деятельность, самореализация, саморазвитие, творческая личность, творчество.

Dyachenko M. A creative journalistic educational environment as a condition of the training of future journalists in vocational and creative activity

The article indicated by the essence of the concept of “environment”, analysis of scientific approaches to the issue of the educational environment, considered philosophical, pedagogical, psychological and journalistic viewpoints on the problem of training of future journalists to vocational and creative activity in a specially created and educational environment.

Key words: journalist, spiritual interaction, educational environment, pedagogical conditions, vocational education, vocational and creative activity, self-realization, self-development, creative personality, creativity.